

Vinyes verdes vora el mar

L'escola hauria de desenvolupar una pedagogia del paisatge, que és una experiència d'impregnació multisensorial i multidisciplinària. El paisatge és un llibre obert... que pot quedar-se sense lectors, per pèrdua de l'*alfabetització de la mirada*.

TEXT: GREGORIO LURI

El paisatge és, sobretot, un diàleg entre tots els elements modelats per la mà de l'home: les vinyes vora el mar, el camí sinuós que ascendeix pel turó entre ginestes...

ÒSCAR PALLARÉS

El gran hispanista John Brande Trend, quan va trobar-se un dia a Mallorca davant un camí pedregós i una vinya en pèrgola, es va aturar i va exclamar: "Heus aquí la civilització!" Així és, però no tothom ho sap. Qui no entengui aquesta evidència no s'adona del significat cultural de la Mediterrània.

El paisatge no és mera geografia. Ni és tan sols mera geografia humana. És, sobretot, un diàleg, una conversa que mantenen entre si totes aquelles coses que han estat modelades per la mà de l'home, les "vinyes verdes vora el mar",

el camí sinuós que ascendeix pel turó entre ginestes, la vella cabana mig derruïda, el xiprer –que és l'arbre de Venus–, l'alzina –senyora original d'aquestes terres–, l'atmeller que creix abandonat a la clariana, la feixa que resisteix encara la inèrcia de l'erosió, el solc de les rodes dels carros en el granit, etc. A cada pam del paisatge hi ha hagut una història. El paisatge –aquest paisatge nostre del Maresme– se'ns insinua a la mirada atenta i se'ns lliura als peus del caminant, però només resulta veritablement comprensible quan sabem seure al pedrís d'un mas i escoltem les veus que ens envolten.

No deixa de ser irònic que l'escola –les nostres escoles del Maresme– sentin més interès per la darrera nova tecnologia, condemnada a una vida efímera, que no pas per desenvolupar una pedagogia del paisatge, que és la pàtria circumdant i permanent. Giner de los Ríos deia que una pedagogia del paisatge havia de ser una experiència d'impregnació multisensorial i multidisciplinària, que permetés de treure importants lliçons de moral, estètica, història, patriotisme i filosofia. Un país que no ensenya a les noves generacions a gaudir del paisatge i a tenir-ne cura, més enllà del seu *pintoresquisme*, no és tan culte

com creu. El paisatge és un llibre obert... que corre el risc de quedar-se sense lectors per pèrdua del que podríem anomenar l'*alfabetització de la mirada*. Però també tenim un deure de memòria, amb el paisatge.

Una de les veus imprescindibles del nostre paisatge és la de les vinyes. Gaudir del vi és gaudir del nostre paisatge obert al mar, del nostre clima temperat, de la nostra llum tan viva, del sauló que cruix sota les nostres passes, de la promesa dels primers pàmpols, d'un verd translúcid i lleuger... És gaudir de la promesa de feracitat de la terra. *Vinyes verdes, dolç repòs, / vora la vela*

que passa. Cal mirar de prop el circell d'un cep per entendre el significat de la paraula *natura*, a l'origen de tota la filosofia, que si atenem al seu origen hauríem de dir *mediterrània*.

Sense el vocabulari del paisatge mediterrani, la filosofia no seria com la coneixem avui. Què és la teoria, sinó la contemplació del que ens envolta, amb una voluntat d'ordre? I com s'ordena el paisatge? Posant-hi fites! El nom grec de fita és *horos* i en llatí, *finis* o *terminus*. D'aquestes paraules deriven conceptes tan centrals en el vocabulari filosòfic com *definir*, *delimitar*, *determinar*, *horitzó*, *aforisme*... Sense *finis* no hi hauria ni finats ni finances. Per anar d'una fita a una altra ens cal seguir un camí, en grec *hodos*, d'on prové mètode. Caminar és *poreuó*, d'on deriven *aporia* (l'entrebanc que ens impossibilita de continuar caminant) o *euporia* (el camí planer que ens permet fer via còmodament).

Per poder sentir les melodies del món ens cal obrir les finestres dels ulls i començar a caminar. Això és el que ens diu la història de Josep ben Sabarra, un jueu barceloní del segle XII, autor del *Sefer Saasouim*. González Llubera el va editar el 1931 amb el títol de *Llibre d'ensenyaments delectables* i recentment s'ha publicat en francès com *Le livre des délices*. És un text immortal de la literatura jueva medieval que ens parla, entre més delícies, de les del vi. Sabarra portava una vida acomodada, gaudia de bona reputació i de molts amics. Però va deixar-ho tot quan en un somni un estrany li va demanar que s'aixequés amb una invitació irresistible: perquè "el vi vermell brilla". Quan es va despertar, Sabarra va trobar l'home del seu somni al costat del seu llit. "Acompanyeu-me i jo us duré a un altre lloc", li va dir.

Sabarra no es va poder resistir a la seducció del vi i l'aventura. I es va posar en camí. El poeta grec Apol·lonides s'imagina una escena semblant amb aquests versos: *Estàs dormint, amic, però la copa et crida: Desperta!*

Cal entendre que la invitació no prové de l'alcohol, sinó de la sensualitat dels sentits. És una invitació a conèixer-se un mateix descobrint amb uns

nous ulls el món que contínuament es refà.

A la Mediterrània, el vi, el menjar, el paisatge i l'home s'han anat fent els uns als altres en un diàleg de segles. Qui no sap veure difícilment sabrà beure. Sàviament va advertir Camilo José Cela que "*la gente cuando bebe vino en bota de plástico, empieza a menguar y al final se vuelve tonta y tartamuda*". Efectivament, l'educació es

Sense el vocabulari del paisatge mediterrani, la filosofia no seria com la coneixem avui

demostra en primer lloc amb l'agraïment del nostre gaudi dels fruits de la terra, en la cura dels detalls. Per això Béla Hamvas ens diu a la seva magnífica *Filosofia del vi* que beure un bon vi "sota l'emparrat en caure el sol constitueix un d'aquests moments realment solemnes en la vida d'un home": "És una

d'aquelles ocasions en què cal posar unes estovalles grogues o rosades a la taula, flors en un gerro i llegir algun dels grans poetes. Qui no reconeix un instant com aquest pot considerar-se un home perdut." Jo prescindiria de les flors, per impregnar-se dels perfums de l'aire i hi afegiria una bona companyia.

El vi és la nostra cultura decantada i l'hem de fruit amb una complaença respectuosa, com qualsevol altra manifestació cultural.

A la Mediterrània la mateixa religió és incomprendible sense el vi. A l'Antic Testament el vi i la vinya apareixen 287 vegades i al Nou, 73. Va ser un pagès beneït per Déu, Noè, qui "va començar a llaurar la terra i va plantar una vinya". Interpretant el significat d'aquesta història, l'abadessa Hildegard de Bingen (segle XII) va entendre que Noè va fer néixer de la terra profanada per la sang d'Abel la planta de la qual s'obté el vi, que és un símbol de renaiement. A l'Eclesiastès se'ns assegura que el vi és "alegria del cor i contentació de l'ànima". El mateix Déu considera que

el seu poble és una vinya i en uns quants passatges bíblics la vinya apareix com a imatge de la saviesa divina. Quan els israelites vagaven pel desert somniaven un país de vinyes que van considerar la seva Terra Promesa. Al Nou Testament el vi assoleix un nou valor simbòlic. El primer miracle de Jesús és la conversió de l'aigua en vi i el símbol de la nova relació que Jesús proposa entre el cel i els homes és el vi: "Aquesta és la meva sang de la nova aliança." El cristianisme i la viticultura van agafats de la mà. No es pot entendre una església cristiana si ignorem el significat de la vinya.

Bisbes i abats han tingut un paper fonamental en la configuració de les nostres vinyes i la formació dels nostres *pagos* amb les seves característiques edàfiques específiques. Com va afirmar un capellà de la Borgonya en un sermó que va pronunciar el dia de Sant Vicent, patró dels vinaters, la Providència mai no abandonarà el sector del vi perquè l'Església, que és eterna, en necessita per celebrar la missa. La història de la literatura és farcida d'anècdo-

Per poder sentir les melodies del món ens cal obrir les finestres dels ulls i començar a caminar.

ÒSCAR PALLARÉS

La feixa que resisteix encara la inèrcia de l'erosió, el solc de les rodes dels carros en el granit... A cada pam del paisatge hi ha hagut una història.

tes sobre l'apassionada relació entre el clergat i el vi. M'agrada la d'aquell cardenal que només consagrava amb vi de prestigi, com per exemple un Meursault, i es justificava dient que obrava així per pietat eucarística, perquè volia posar sempre la millor cara davant el Senyor.

La cultura del vi és una de les diferències més visibles entre el cristianisme i l'islam. N'eren molt conscients els cristians que vivien en terres musulmanes. Al-Ajtal, un cristià del segle VIII, que va ser un dels més grans poetes de

El vi és la gran metàfora dels colors i les aromes del món

l'època omeia, escriu: *No vull dejuni durant el Ramadà. / Mai m'aixecaré com els altres / a la crida de l'oració / sinó que seguiré bevent vi.*

El vi recorre les venes de la literatura cristiana amb tal ímpetu que s'ha parlat, amb molta raó, d'una "teologia de la libació". Al meu entendre, la mostra més excelsa d'aquesta teologia és el *Càntic espiritual* de San Juan de la Cruz.

Tornem al paisatge.

En una de les seves comèdies, *La pau*, Aristòfanes ens mostra un camperol que contempla amb deler des de casa seva com cau mansament la pluja sobre els camps de conreu. Al seu parer no hi ha un espectacle més admirable. Déu –pensa– treballa per a ell. No pot ni podar ni cavar la vinya perquè la terra és xopa. Tot el que ha de fer és cridar els seus veïns perquè vinguin a beure a casa seva. La seva dona torrarà fesols i grans de blat i omplirà la taula de figues seques. Els uns portaran tords i pinsans i els altres calostre i algun tros de llebre, i tots gaudiran mentre plou, perquè "aquestes hores són belles" atès que "el cel treballa per a nosaltres i afavoreix els nostres camps".

Saben els alumnes de les nostres escoles gaudir del miracle de la pluja? Saben com s'esponja el sauló amarat de pluja?

El vi és la gran metàfora dels colors i les aromes del món. L'hongarès Béla Hamvas ho diu així: "Somnio la fragància que exhala el lòbul de l'orella de les dones, adoro les pedres precioses, visc en poligàmia amb totes les flors i totes les estrelles i bec vi."

A mi m'agraden especialment les vinyes que envolten els cementiris, perquè formen un conjunt simbòlic específicament cristià. Ja hem vist l'estreta relació que hi ha entre la vinya, el vi, la mort i la resurrecció. Podem tornar a incidir-hi amb els versos de Salomó ibn Gabirol, o Avicibró, com era conegut pels escolàstics. Aquest filòsof i poeta va néixer a Màlaga cap al 1021 i va morir a València cap al 1058. Probablement ha estat el més gran poeta medieval hebreu:

Si jo moro abans que tu, estimat meu, / cava la meva tomba entre les arrels de les vinyes. / Renta el meu cos amb el suc de raïm / i embalsama'l amb unguents i perfums. / No ploris ni et lamentis per la meva mort, / i no posis terra sobre la meva tomba, / sinó bota nous amb vins anyencs.

Podem acompanyar aquests versos d'Ibn Gabirol amb aquests altres de José Hierro:

Dejadme que repose aquí, en mi cuna / de roble o de cristal, estoy cansado. / Para llegar hasta donde he llegado / sudé de sol a sol, de luna a luna. / Robé la claridad sumido en una raíz de sombra. 'El robo que he robado' / lo hice oro y rubí, transfigurado por la sabiduría y la Fortuna. / Terminé mi tarea. Ahora descansa / en la sombra mi cuerpo, en ella amansa / el hervor jovencísimo de antaño. / Pero los dioses nunca mueren, / juro que respiro. Y espero: estoy seguro de mi resurrección al tercer año.

Si l'escola s'adonés de la importància d'una pedagogia del paisatge, no es preguntaria la manera d'introduir el medi a les aules sinó què fa si l'exclou.

Cedeixo la darrera paraula a Lluïa, que al *Llibre de meravelles* posa aquest consell en llavís d'un pare: "Amable fill [...] ve per lo món, e meravelle't dels hòmens." Però meravelle't primer dels teus ancestres que han conreat la teoria lluminosa de la vinya. ●